

Križiacke výpravy, križiaci a križiacke rytierske rády

Branislav Krasnovský

15. júla 2019 ✚ *História*

Predohra ku križiackym výpravám, koncil v Clermonte

V roku 1071 seldžuckí Turci dobyli Jeruzalem a z mesta vyhнали Fátimovcov. Pre kresťanov v Byzantskej ríši nastali kruté časy. Útoky a teror seldžuckých dobyvateľov ohrozovali celú Byzanciu, takže byzantský cisár Alexios I. Komnenos požiadal nakoniec v boji proti Turkom o pomoc pápeža Urbana II, nesmierne zbožného muža, ktorý sa snažil zmierniť napätie medzi Rímom a Konštantínopolom, súvisiace s Veľkou východnou schizmou.

Pápež Urban II. zvolal v roku 1096 do Clermontu cirkevný snem, na ktorom sa kresťania dozvedeli od byzantských delegátov o hrôzach, ktoré v obsadenom Jeruzaleme a vo Svätej zemi páchali Turci na kresťanskom obyvateľstve. Kresťanskí pútnici, pre ktorých púť do Jeruzalema predstavovala jeden z vrcholov kresťanského duchovného života sa stávali terčami nemilosrdných útokov Turkov.

Pápež Urban II. si uvedomoval, že bude potrebné obraňovať záujmy Cirkvi v boji proti Turkom aj silou. V novembri 1095 sa v Clermonte zišiel koncil, ktorého závery mali ďalekosiahly dopad na ďalší vývoj Cirkvi. Na koncile v Clermonte sa delegáti dozvedeli o ťažkostiach východných kresťanov, znesväcovaní Jeruzalema a nevyberaných útokoch na kresťanských pútnikov. Urban II. počas svojho prejavu apeloval na všetkých zúčastnených, aby zanechali spory a boje medzi sebou a sústredili sa na obranu najsvätejších miest kresťanstva.

Plamenná reč Urbana II. ako aj informácie o hrôzach v Jeruzaleme vyvolali obrovskú vlnu kresťanskej zbožnosti a oduševnenosti. Prítomní šľachtici, cirkevní hodnostári i obyčajní ľudia po prejave Urbana II. nakoniec pred pápežom Urbanom II. pokľakli a volajúc známe slová Deus le volt (Boh to tak chce) žiadali, aby sa smeli vydať do boja za oslobodenie Jeruzalema. Bojovým heslom sa stalo slovo Jeruzalem a prvým symbolom sa stal Biely kríž.

Križiacke výpravy sformovali dva základné faktory. Prvým faktorom bola koncepcia pútnictva do Svätej zeme, ktoré v myslení stredovekého človeka predstavovala jeden z vrcholov kresťanskej zbožnosti a bola nesmierne obľúbená. Druhým faktorom bola idea nutnej a spravodlivej svätej vojny proti nepriateľom kresťanstva, ktorí ako prví zdvihli proti kresťanom svoje zbrane.

Zdroj: commons.wikimedia.org

I. krížová výprava (1096 – 1099)

V auguste 1096 sa prvé ozbrojené skupiny vybrali na bojové ťaženie, ktoré sa v histórii stalo známe ako I. krížová výprava (1096 – 1099). Medzi prvými, kto sa vybral na cestu do Svätej Zeme s cieľom oslobodiť Jeruzalem boli bežní ľudia, ktorých viedli potulní kazatelia. Najznámejším z takýchto kazateľov sa stal Peter Bezzemok, výprava pod jeho vedením sa však do Svätej zeme nakoniec nedostala, v Malej Ázii skončili na kopytách a kopijach seldžuckých Turkov.

V auguste nasledujúceho roku sa na východ pohli rytierske vojská, ktoré na prelome rokov 1096 – 1097 dorazili do Konštantínopolu. Jednu z vojenských skupín viedol normanský vojvoda Robert a v jeho vojsku bolo množstvo francúzskych a nemeckých rytierov. Ďalšiu skupinu viedol lotrinský vojvoda Gottfried de Bouillon spoločne so svojím bratom Balduinom. V čele ďalšej skupiny stál Robert II. z Flanderska, ďalší oddiel viedol Rajmund IV. z Toulouse, v jeho skupine sa nachádzali rytieri z južného Francúzska a Provensálska. Do výpravy sa zapojili aj Normani z Talianska pod vedením Bohemunda z Tarentu a jeho synovca Tankreda.

Križiacke oddiely nakoniec po rôznych peripetiách a bojoch v Malej Ázii dorazili do Svätej zeme. Dňa 7.6.1099 začali križiaci obliehať Jeruzalem a dňa 13. júla 1099 sa začal útok križiakov na mesto. O dva dni neskôr križiaci mesto dobyli, veľká časť obrancov mesta ako aj civilistov zahynula. Žiaľ pápež Urban II. sa už správy o oslobodení Jeruzalema nedožil, zomrel približne dva týždne pred tým, ako sa zvesť o oslobodení Svätej zeme dostala do Ríma.

Liberálna tradícia považuje dobytie Jeruzalema a smrť moslimských a židovských civilistov za barbarský čin. Zabúdajú však uviesť, že počas celého obliehania Jeruzalema moslimskí obrancovia každý deň vraždili pred očami križiakov zajatých kresťanov, čo vyvolalo v križiakoch túžbu po pomste a Židia pomáhali moslimským obrancom v bojoch proti križiakom. Čo sa týka následného vraždenia civilistov v Jeruzaleme, dobytie a plienenie mesta sa výraznejšie neodlišovalo od iných plienení na území Európy, kde sa takisto pomerne často stávalo civilné obyvateľstvo terčom útokov ozbrojencov.

Po oslobodení Jeruzalema sa na území Svätej zeme vytvorilo Jeruzalemské kráľovstvo, k ďalším križiackym štátom patrili Tripolis, Antiochia, Edessa, Cyprus a Malé Arménsko. Tieto križiacke štáty postupne zanikali, najdlhšie sa udržali Jeruzalemské kráľovstvo a Cyprus.

Ďalším fenoménom, ktorý súvisí s I. krížovou výpravou je vznik katolíckych rytierskych bojových rádov. Vzorom pre tieto križiacke rytierske rády boli Rytieri Rádu sv. Jakuba z Altopascia v Taliansku (erb 22 s. Historická Revue), ktorí chránili už takmer od polovice 11. storočia pútnikov na cestách v centrálnom Taliansku.

Po I. krížovej výprave vznikli tri najznámejšie rytierske rády. Išlo o rád Johanitov, v ktorom slúžili najmä Taliani, Templársky rád zložený najmä z Francúzov a Rád

nemeckých rytierov (Nemci, Poliaci, rytieri z centrálnej Európy a Škandinávie). Nemeckí rytieri pomerne skoro opustili Blízky východ a orientovali sa na christianizáciu Pobaltia.

O niečo menej známymi rádmí, ktoré vznikli po I. krížovej výprave sú Rád Božieho hrobu, Vojenský a špitáľnícky rád sv. Lazara Jeruzalemského či Rád rytierov sv. Tomáša z Akry, v ktorom slúžilo množstvo Angličanov a Škótov.

Johaniti, alebo špitáľníci, ktorí sa neskôr pretransformovali na Maltézske rytierov sa hrdia tým, že sú najstarším klasickým rytierskym bojovým rádom. Spočiatku sa rytieri zaoberali charitou, liečili pútnikov, neskôr pribudla bojová zložka rádu.

Johaniti podobne ako Templári predstavovali najsilnejšiu zbraň v boji proti Saracénom vo Svätej Zemi.

Rád Templárov bol jedným z najmocnejších kresťanských rytierskych rádov. Počas celej svojej existencie bránil kresťanské územie vo Svätej zemi a nakoniec ho zničil v roku 1314 francúzsky panovník Filip IV. Pekný. Rád zanikol vo Francúzsku, avšak v

Nemecku či na Pyrenejskom polostrove väčšina templárskych rytierov vstúpila do Nemeckého rádu, portugalského Kristovho rádu alebo do radov španielskych Calatravských rytierov či španielskych rytierov z Compostelly.

Rád nemeckých rytierov patrila k najvýznamnejším rytierskym rádom a existuje dodnes. Jeho symbolom je čierny kríž na bielom poli. Rád pomerne rýchlo opustil Svätú zem a bojoval na východe Európy. Členov rádu sa negatívne dotkla nemecká reformácia, rád sa sekularizoval, množstvo rytierov a členov nakoniec prijalo Lutherove učenie. Územie pod nadvládou nemeckých rytierov sa nakoniec rozpadlo, v Poľsku dodnes existujú známe pevnosti Nemeckých rytierov (Malborg, Elbląg). Počas svojej vrcholnej éry rád úzko spolupracoval s pobaltskými Nemcami a švédskymi rytiermi z rádu Mečových rytierov či Livonského rádu.

Ďalšie osudy Svätej Zeme sa nesú v znamení heroického boja o udržanie kresťanskej enklávy na Blízkom východe. Žiaľ vnútorné rozbroje oslabili bojový a mocenský potenciál kresťanov vo Svätej zemi a Saracéni postupne získali iniciatívu na svoju stranu.

Zdroj: wikipedia.com

II. krížová výprava (1147 – 1149)

Približne 40 rokov po vytvorení Jeruzalemského kráľovstva sa uskutočnila II. krížová výprava. Dôvodom bola strata Edessy. Vodcami tejto výpravy sa stali nemecký panovník Konrád III. a francúzsky panovník Ľudovít VII. Pokiaľ počas I. krížovej výpravy za duchovného otca možno považovať pápeža Urbana II., duchovným otcom II. krížovej výpravy je známy katolícky svätec a teológ Bernard z Clairvaux. Vo svojej reguli pre Templárskych rytierov sv. Bernard z Clairvaux napísal: „....*Boh vám dal prsty, aby ste nimi dokázali uchopiť meč a ruku, aby ste s ňou bojovali...*“

Nemci, Francúzi a rytieri z Jeruzalemského kráľovstva vedení panovníkom Balduinom III. však nakoniec nedokázali získať stratené oblasti a v nasledujúcom období kresťania v Svätej zemi strácali svoj vplyv. Negatívny vývoj vyvrcholil nakoniec v roku 1187 v bitke pri Hattine, kedy Saracéni dobyli celé kresťanské územie Jeruzalemského kráľovstva a obsadili aj Jeruzalem. V bitke pri Hattine padol výkvet francúzskych Templárov (kresťanskí rytieri sa dostali do obklúčenia a bez vody vydržali približne 3 dni, potom sa vzdali.) Zvyšné kresťanské sily nestačili na obranu mesta.

Členovia kresťanských rytierskych rádov mali podstatne lepší výcvik a disciplínu ako kresťanskí svetskí rytieri, ktorí putovali do Jeruzalema a sporadicky sa zúčastňovali bojových aktivít. Templári a Johaniti lepšie poznali miestny terén a lepšie sa dokázali adaptovať na boj v nehostinných púštnych podmienkach. Svojou kvalitou prevyšovali moslimských protivníkov, bežne sa uvádzalo, že jeden kresťanský rytier mal hodnotu 8 – 10 moslimských súperov.

Malé a disciplinované oddiely kresťanských rytierov dokázali dlho porážať väčšie zoskupenia nepriateľov. Rádoví rytieri boli aj veľmi motivovaní, zomrieť v boji s nepriateľmi Krista znamenalo pre príslušníkov rytierskych rádov možnosť získať odpustenie všetkých hriechov a získať večnú spásu.

Bežnou súčasťou vojen v Svätej Zemi bolo vykupovanie zajatcov. Templári však mali vo svojej reguli prísne zakázané dávať za zajatých členov rádu výkupné. Preto nechal sultán Saladin po víťazstve pri Hattine

templárov popraviť. Pred popravou prišlo k formálnej ponuke pre templárskych rytierov a johanitov konvertovať na islam, čo ani jeden z rytierov neprijal. Všetci templárski a johanitskí rytieri prijali palmu mučeníctva.

III. krížová výprava (1189 – 1192)

Táto výprava vznikla z dôvodu pádu Jeruzalema. Účasť na výprave prijali nemecký panovník Fridrich I. Barbarossa, anglický panovník Richard Levie Srdce a francúzsky panovník Filip II. August.

Nemecký panovník Fridrich Barbarossa zahynul v roku 1190 po niekoľkých víťazstvách pri prekračovaní rieky Salef (dnes rieka Göksu v Turecku). Nemci vybrali cisárovi vnútornosti a telo zabalzamovali, keď však nemeckí križiaci dorazili do Antiochie ukázalo sa, že balzamovanie nebolo dostatočné. Preto oddelili mäso od kostí, ktoré chceli Nemci pochovať v oslobodenom Jeruzaleme. Keďže k oslobodeniu Jeruzalema neprišlo, pochovali cisárovi kosti v meste Týros na východnom pobreží Stredozemného mora.

Po smrti Fridricha I. Barbarossu viedli boje proti Saracénom francúzsky panovník

Filip II. August a Richard Levie Srdce. Francúzsky panovník Filip II. August oslobodil Akkon, po tomto víťazstve sa však vrátil do Francúzska. Najdlhšie zostal vo Svätej zemi Richard Levie Srdce, ktorý pomáhal jeruzalemskému panovníkovi Guyovi z Lusignan. Richard Levie Srdce uštedril Saracénom dve porážky, Jeruzalem však oslobodiť nedokázal. V roku 1192 uzavreli kresťania a Saraceni prímerie, podľa ktorého si kresťania udržali vplyv na pobreží a mali povolený prístup do Jeruzalema. Jeruzalemský panovník Guy z Lusignan sa usídlil na Cypre.

Posledné štyri križiacke výpravy sa už niesli v znamení snáh kresťanov obnoviť svoju dominanciu v Svätej zemi, aktivity kresťanov však neboli úspešné.

Štvrtá križiacka výprava (1202 - 1204) vyústila do bojov medzi Benátčanmi a Byzantíncami, ktorých križiaci obviňovali z falošnosti a dvojitej hry a spolupráce s moslimami. Slepý benátsky dóža Dandolo, ktorého v mladosti Byzantínci v zajatí pripravili o zrak, viedol dobytie Konštantínopolu, nasledoval vznik Latinského cisárstva a dočasný úpadok Byzancie.

Piata križiacka výprava (1217 - 1221) smerovala do Egypta. Egypt sa mal stať základňou, odkiaľ mali smerovať ďalšie útoky voči Saracénom a moslimom vo Svätej zemi. Tejto výpravy sa zúčastnil aj uhorský panovník Ondrej II. Križiakom sa podarilo obsadiť pevnosť Damietta v delte Nílu, krátko po skončení výpravy však kresťanskú pevnosť znova dobyli moslimovia.

Šiesta križiacka výprava (1248 - 1254) sa niesla v rézii francúzskeho panovníka a svätca Ľudovíta IX. Francúzi pod jeho vedením znova získali Damiettu a posilnili svoj vplyv na pobreží Egypta. Útok na Káhiru sa však skončil neúspechom, Ľudovít IX. sa dostal do moslimského zajatia, výkupné za jeho osobu bolo veľmi vysoké a vyčerpalo francúzsku pokladnicu. Francúzi však ďalej pokračovali vo svojich aktivitách až do roku 1254.

Siedmu križiacku výpravu (1270) opätovne viedol Ľudovít IX. Francúzi a Neapolčania sa vylodili v Tunise, do výpravy sa zapojili aj Angličania. Žiaľ Ľudovít IX. sa počas výpravy nakazil morom a zahynul,

takže sa výprava rozpadla.

Posledné dve dekády kresťanskej existencie vo Svätej zemi sa niesli v znamení smutného úpadku. Kresťania a kresťanskí rytieri napriek heroickému odporu ovládali už len silne opevnené hrady (Krak de Chevaliers), alebo mestá (Tyros, Akkon, Bejrút, Sidon). Bez pomoci z Európy však bol ich boj márný a odsúdený na porážku. Nakoniec v roku 1291 padla aj posledná kresťanská pevnosť Akkon a kresťania sa museli stiahnuť na Cyprus, Rhodos a Maltu.

Dnes z radov nepriateľov Cirkvi znejú pomerne často nepriateľské hlasy na adresu kresťanských rytierov a štátov vo Svätej zemi. Faktom však zostáva, že 200 rokov existencie kresťanských štátov vo Svätej zemi oddialilo moslimskú expanziu, ktorá nakoniec aj tak Európu ohrozila a takmer znamenala zánik kresťanskej Európy.

Križiacke výpravy pomohli Európe, pretože zabránili islamizácii Európy. Islam sa vyznačuje vysokou mierou expanzivnosti a moslimovia útočili voči kresťanom nielen z Východu ale aj zo Západu, kde Arabi obsadili veľkú časť Pyrenejského polostrova. Reconquista, pri ktorej Španieli opätovne vytlačili moslimov do Afriky a oslobodili svoje územie, trvala od bitky pri Poitiers v roku 732 (zastavený postup Arabov v južnom Francúzsku) až po oslobodenie Granady v roku 1492.

Prvá krížová výprava (1096 - 1099) bola reakciou na moslimskú expanziu voči

Byzantskej ríši, po porážke kresťanských štátov vo Svätej zemi (1291) nasledoval pád Byzancie v roku 1453 a následne útok Osmanov na Balkán, Uhorsko a strednú

Európu. Tento moslimský osmanský tlak vrcholil v námornej bitke pri Lepante (1571) a v bitke pri Viedni (1683), kde kresťania s vypätím všetkých svojich síl a doslovne s Božou pomocou (Viedeň a Lepanto sa považujú za víťazstvo Ruženca, pretože kresťanskí obrancovia sa s dôverou modlili Ruženec) zastavili expanziu moslimských útočníkov.

Dnes sa však nielen európski politickí lídri, ale aj veľká časť populácie odvracajú od Boha a vytláčajú Božiu prítomnosť zo svojich životov. Podobne ako pred niekoľkými stovkami rokov hrozí nová moslimská expanzia, ktorá má dosiaľ podobu riadenej imigrácie. Táto, zatiaľ skrytá expanzia, sa však môže podľa balkánskeho vzoru veľmi rýchlo zmeniť a získať radikálnejšiu a krvavejšiu podobu.

Preto by sme sa nemali negatívne stavať k odkazu našich predkov, ktorí nosili v srdci hlboko zapísané kresťanské ideály a neváhali za Krista a kresťanské ideály obetovať aj vlastné životy. Mali by sme byť na všetkých, ktorí prijali na rameno Kríž aj adekvátne hrdí. Bez Božej pomoci, Viery a bez Tradície by sme tu už dnes možno neboli.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/kriziacke-vypravy-kriziaci-a-kriziacke-rytierske-rady/>